

FREDNINGSVÆRDI ER

NYBORG RÅDHUS

NYBORG KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	06.02.2015
Besigtiget af:	Nanna Secher Larsen
Journalnummer:	2013-7.82.07/450-0001
Kommune:	Nyborg Kommune
Adresse:	Torvet 1, 5800 Nyborg
Betegnelse:	Nyborg Rådhus
Fredningsår:	1919
Omfang:	<i>Rådhusbygningen (1585-86, genopført efter brand 1803, ombygget 1862 af Vilhelm Tvede, 1899 af August Colding og 1931-36).</i>

— BYGNINGSBESKRIVELSE

Nyborg Rådhus ligger på østsiden af Torvet i Nyborg. Overfor ligger Nyborg Slot og Nyborg Volde. Rådhusets sydgavl vender ud til Nørregade og mod nord er rådhuset gennem en nyere mellembygning forbundet med en nyere administrationsfløj på nordsiden af Torvet. På bagsiden er rådhuset sammenbygget med en ældre fløj langs Nørregade. Den ældre fløj, mellembygningen og administrationsbygningen er ikke omfattet af fredningen.

Nyborg Rådhus er en tre etager høj og elleve fag lang grundmuret bygning. Bygningen hviler på en sokkel af granitsyldsten og bærer et teglhængt heltag. I rygningen sidder to skorstenspiber med sokkel og krave, i tagfladerne ses flere udluftningshætter. Stueetagen er pudset og kvaderfugtet, mens de øvre etager er i er rød blankmur. Murværket afsluttes under tagudhængen af en dobbelt savsnitgesims. Facadens midterparti er fremhævet med en gavl, der ligesom gavlene mod syd og nord er prydet med kamtakker, pinakler og rundbuede blændingsfelter i gule sten og forsynet med dekorativt udformede murankre. Midterpartiets gavl har indfældet et ur og bærer endvidere en metalinddækket klokkestabel med en vejrhane øverst. I første etages midterfag er borgmesterbalkonen med forsirede støbejernsværn og båret af støbejernsvanger. Udgangen til balkonen sker gennem en tofløjet, opsproset dør med termoruder og opsproset overvindue. I blændingen over døren ses et relief med Nyborgs byvåben. Balkonen er ligesom dørens indfatning malet henholdsvis grå og hvid. I stueetagens yderfag er to nyere traditionelt udførte tofløjede indgangsdøre med fyldinger og ruder i øverste del. Vinduernes højde øges op efter med etagerens højde, i stueetagen sidder de torammede, opsprossede vinduer let tilbagetrukket i murfladen med løvehoveder som slutsten, i første etage er vinduerne firerammede og opsprossede og sidder i pudsede indfatninger med brystningspartier med balustre under og rundbuede murstik over. Vinduerne i øverste etage er rundbuede og opsprossede. De sidder i

rundbuede blændinger med indfatninger og brystningspartier i gule sten. Vinduerne er primært af ældre dato og er alle grønmaledede. Gårdsiden har en lignende vinduesinddeling dog primært med fladbuede vinduer i stueetagen. Denne side er uden dekoration i form af gule sten og pudsede partier. De nordre fag er omsat i nyere murværk, ligesom soklen kun enkelte steder består af syldsten.

Der er indgang fra nord til bygningens ene hovedtrappe, der en ny betontrappe, og trapperummet, der forbinder alle etager, har glatte vægge og lofter. Stueetagen har en central gang, der giver adgang til kontorer på hver side, og her er nyere overflader i form af vinylgulve, glatte vægge, sænkede lofter samt nyere, glatte døre. I vinduesåbningerne ses det middelalderlige murværks anselige tykkelse. Den anden hovedtrappe ligger mod sydgavlen, gulvet i trapperummet er af lyse natursten. Fra trapperummet er bygningens hovedindgang, der vender ud mod Torvet. Den søndre trappe er en ældre paradetrappe af eg med parket på reposerne, og gelænderet afsluttes nederst af en stor, ottekantet mægler med inskriptioner. Trappeløbenes undersider er kassetterede og er ligesom vangerne grønmaledede. Planløsningen på første etage er præget af den centralt liggende borgmestergang i den sydlige del, der giver adgang til kontorer til begge sider, mens etagens nordlige del er et gennemlyst rum indrettet som et åbent kontormiljø. På denne etage er overfladerne ligeledes nye i form af glatte eller nålefiltbeklædte gulve, glatte vægge samt sænkede lofter med indfældet belysning og ventilationssystem. På nær enkelte ældre fyldingsdøre er dørene nye og glatte. Af ældre bygningsdele ses ældre panelering og vinduernes anverfere samt stormkroge. Planløsningen på anden etage præges af den gennemlyste byrådssal med tilhørende forrum og et møderum i etagens sydlige del. Rummene på denne etage har tæppebeklædte gulve, væggene er vævbeklædte og malede, mens lofterne er pudsede og har stukgesimser. På denne etage ses flere ældre bygningsdele, herunder fodpaneler, brystningspaneler, enkelte og dobbelte fyldingsdøre med greb, beslagværk og gerichter samt pudsede lofter med gesimser og stukkatur. Væggene i byrådssalen er beklædt med flåder af akustikplader. Alle vinduer er forsynet med koblede rammer og har ældre anverfere og stormkroge. Via den nye hovedtrappe i nord er der adgang til den uudnyttede tagetage, hvor den oprindelige tagkonstruktion og tagstole med hængeværk er synlige. Gavlene er skurede og der er et ældre, ubehandlet bræddegulv, undertaget er af banevarer. I tagetagen ses tillige det gamle og funktionsdygtige urværk.

Radhusets bagside har ganske få dekorationer.

— BYGNINGSHISTORIE

Nyborg opstod i 1100-tallet i bunden af Nyborg Fjord, en placering der var godt beskyttet og samtidig kunne besejles. Nyborg Slot blev opført i slutningen af 1100-tallet og den første bebyggelse blev anlagt

nord for slottet. Slottet blev i 1200-tallet udviklet til et kongeligt kastel.

Vor Frue Kirke blev opført som hovedkirke i 1300-tallet og i løbet af 1300-tallet opstod middelalderbyen mellem Kirkeholmen og Slotsholmen. Byen bestod af et torv foran kirken, de øst-vest gående og parallelle gader Nørregade og Kongegade og herimellem Mellemgade. Stadsgraven Rosenbækken også kaldet Skidtgraven, kan i dag spores i Skippergades forløb samt bag sydsiden af Kongegade. Middelalderbyens udstykninger var smalle, og bygningerne var bygget sammen i husrækker.

Middelalderfæstningen blev nedlagt i 1550'erne, og fæstningsbyen blev anlagt. Inden for voldanlægget blev etableret randgader/voldgader og Nyenstad mod øst, ligesom Torvet blev anlagt som ridebane og turneringsplads. Fæstningen blev udvidet i 1660'erne og vest for slottet blev anlagt en ny vold. Bykernen fortættedes og gader og pladser blev defineret.

Nyborgs opståen som fæstningsby og de dermed givne udviklingsbetingelser kan stadig aflæses i bykernen indenfor fæstningsanlægget, der indtil midten af 1800-tallet udgjorde en fysisk og politisk grænse for byens udvikling. Bykernen bestod i 1700-tallet mestendels af bindingsværkshuse, men i 1797 hærgede en bybrand, og omkring halvdelen af byens huse nedbrændte. Ved genopbygningen blev gaderne rettet ud og gjort bredere, Nygade og Lille Kongegade blev anlagt, og bygningerne blev opført med afskårne hjørner for at lette eventuelt fremtidigt brandslukningsarbejde. I 1800-tallet og ind i 1900-tallet begyndte byen at brede sig uden for fæstningsområdet i forbindelse med den voksende trafik over Storebælt, og handel, industri, undervisnings- og forsorgsinstitutioner havde stor betydning for byens vækst.

Fæstningen blev endeligt nedlagt i 1869, men Nyborg var garnisonsby frem til 1913.

Torvet ved Nyborg Slot blev anlagt som turneringsplads af Chr. III. Efterfølgeren Frederik II skænkede pladsen til byens borgere i 1586, og samme år kunne Torvets rådhus tages i brug. Det gamle rådhus fra 1586 brændte i 1797, men blev genopført i 1803 af den lokale bygmester Jacob Encke, som har sat sit præg på flere af bygningerne i Nyborg. Det nye rådhus blev opført i to etager i klassicistisk stil. Ved genopbygningen af bagsiden blev en del murværk fra det gamle rådhus genanvendt. Byvåbenet fra 1584, som tidligere sad over porten på det nedbrændte rådhus, blev ligeledes genanvendt og kan nu ses over altanen på det eksisterende rådhus.

I 1862-1863 blev rådhuset ombygget af Vilhelm Tvede. Der var brug for et større rådhus, og bygningen blev forhøjet med en ekstra etage og forlænget med 6 alen. Stilmæssigt blev rådhuset også ændret med takkede gavle, tårnrytter og løvehoveder. Den nye etage blev anvendt til solennitetssal. I stuen lå kommunalbestyrelsens mødelokaler, tingstue, arrestforvarerens bolig og arrest. Sidstnævnte blev bygget om i 1840'erne. Rådhusalen lå på første sal. Udover at fungere som skatteindbetalingssted, sessions- og auktionslokale, blev rådhusalen anvendt som restauration, møde- og festsal samt teatersal. Under de spanske troppers ophold i 1808 og under Treårskrigen (1848-1850) blev lokalet inddraget til lazaret. Dette gentog sig i sommeren 1852, da koleraepidemien ramte Nyborg og igen i 1864. Da kirken i Nyborg blev restaureret i henholdsvis 1834 og 1870-1871, blev der afholdt gudstjenester i rådhusalen.

Rådhuset blev igen genstand for en ombygning i 1899 - denne gang ved August Colding. Ombygningen medførte bl.a. at teatersalen blev ombygget til kontorer. Yderligere ombygninger og udvidelser fandt sted i 1931-36 og i 1970'erne. Ved sidstnævnte udvidelse blev bygningen mod nord, den nordlige hovedtrappe og mellemgangen i glas opført.

Mellembygningen blev tegnet af den lokale arkitekt Frants Harrebek.

Tekst i kursiv af Østfyns Museer.

— KILDER

Østfyns Museer, tekst skrevet i 2015

Kommuneatlas Nyborg. Bevaringsværdier i byer og bygninger 1994. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen i samarbejde med Nyborg Kommune. 1994.

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi ved Nyborg Rådhus knytter sig til bygningens prominente beliggenhed for enden af Torvet, hvor bygningen udover at modsvare slottet er et markant og vigtigt element i bybilledet. Rådhuset er med sin udformning og placering med til at definere pladsen og understøtte Nyborgs gadestruktur, der er grundlagt i middelalderen og renæssancen.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi ved Nyborg Rådhus knytter sig i det ydre til den treetages bygningskrop, hvor bagsidens røde, blanke murværk

Nyborg Rådhus og Torvet set fra Nyborg Slot.

i de nedre etager, har spor blandt andet i form af murstik og ommuringer, der kan stamme tilbage fra bygningens opførelse i 1586. Hertil kommer den senere tilføjede, øverste etage og det overordnede historicistiske, nygotiske stiludtryk i form af de kamtakkede gavle, blændingsfelter, pinakler og pudsdekorationer, der afspejler den store ombygning ved Vilhelm Tvede i 1862. Særlig gavlenes udformning synes at være inspireret af Oluf Mortensens sengotiske våbenhus på Roskilde Domkirke. Bygningens placering ved Torvet og dens gennemførte symmetri omkring facadens fremhævede midterparti med balkon signalerer tydeligt, at der er tale om en bygning, der har skullet fremstå med myndighed overfor byens borgere. Hertil kommer bygningens interne hierarki, der ses i forskellen mellem den udsmykkede facade og den mere prunkløse bagside, der således vidner om vigtigheden i, at bygningen fremstod præsentabel i gadebilledet.

I det indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til etageinddelingen, den ældre hovedtrappe, tagkonstruktionen, tagstolene med hængeværker og de bevarede ældre bygningsdele, herunder fyldingsdøre med greb, beslagværk og gerichter, panelering, pudsede lofter med gesimser og stukkatur samt vinduernes anverfere og stormkroge. Særligt hovedtrappen og anden etages repræsentative rum, afspejler i det indre bygningens magtfulde status i samfundet. Endelig kommer stueetagens dybe vinduesnicher, der vidner om bygningens oprindelse i 1500-tallet.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi ved Nyborg Rådhus knytter sig i det ydre primært til facaden og gavlene, hvor den stringente symmetri og den taktfaste vinduessætning fastholder detaljerigdommen i brystninger, murankre, pinakler og blændinger i en helstøbt og velproportioneret komposition. Facaden afspejler også en materialeglæde, der er karakteristisk for historicismen, hvilket blandt andet kommer frem i den cementpudsede stueetage og indfatningerne samt i sammensætningen af gule og røde mursten omkring vinduerne i øverste etage. Denne materialeglæde giver således et oplevelsesrigt og afvekslende udtryk til facade og gavle.

I det indre knytter den arkitektoniske værdi sig primært til byrådssalen og dennes forrum, hvor stukkatur og panelering sammen med den store lofthøjde og de store vinduers rigelige lysindfald giver en herskabelig stemning til rummene. Hertil kommer den ældre hovedtrappe, hvis trappeløb langs væggene danner et imponerende durchsicht igennem trapperummet. Farveholdningen præget af egetræets farve samt trappeløbenes og reposernes grønmalede og delvis kassetteinddelte undersider giver trapperummet et varmt og imødekommende udtryk.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier ved Nyborg Rådhus knytter sig i det ydre til udførelsen i rødt, blankt murværk med sokkel af granit og pudset underetage samt det næsten ubrudte, teglhængte heltag. Hertil kommer det overordnede nygotiske stiludtryk med alle detaljer, herunder kamtakke gavle, pinakler, blændinger, murankre og pudsdekorationer, samt til sporene i det ældste murværk efter rådhusets ombygninger. Endvidere kommer alle oprindelige og ældre bygningsdele og -detaljer, herunder skorstenspiber, vinduer og døre samt den traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til etageinddelingen og den aftagende murtykkelse i ydermurene op gennem etagerne, trapperummet med den ældre hovedtrappe og byrådssalen med tilhørende møderum samt forrum. Hertil kommer alle oprindelige og ældre bygningsdele og -detaljer, herunder tagkonstruktionen med tagstole og hængeværk, gulve af natursten, parket og brædder, panelering, enkelte og dobbelt fyldingsdøre med greb, beslagværk og gerichter samt vinduernes anverfere og stormkroge. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Ingen angivet.